

”Sama tyttö, jonka pahispojat tänään olivat rökittäneet, liiteli kattojen yllä kuin olisi syntynyt supersankariksi”

Lastenkirjojen hahmojen sukupuoliroolit toimijuuden näkökulmasta

Varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto-ohjelma
Kasvatustieteiden tiedekunta
Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauma
Kandidaatintutkielma

Iida Tapola

19.5.2026
Turku

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Iida Tapola

Otsikko: ”Sama tyttö, jonka pahispojat tänään olivat rökittäneet, liiteli kattojen yllä kuin olisi syntynyt supersankariksi” Lastenkirjojen hahmojen sukupuoliroolit toimijuuden näkökulmasta

Ohjaajat: Keränen Virve ja Marttila Jenny

Sivumäärä: 24 sivua

Päivämäärä: 9.5.2026

Tämä kandidaatintutkielma käsittelee lastenkirjallisuudessa esiintyviä sukupuolirooleja. Tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia sukupuolirooleja lastenkirjallisuudessa voidaan havaita, ja miten ne ilmenevät hahmojen toimijuudessa ja rooleissa. Tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista sisällönanalyysia, jossa aineistoa tarkastellaan kolmen toimijuuden ulottuvuuden kautta: aktiivinen, reaktiivinen ja passiivinen. Tutkimusaineisto on valittu Turun pääkirjastosta saatujen lainaustilastojen perusteella ajalta 2024-2025. Tutkimuksen avulla selvisi, että lastenkirjallisuudessa on edelleen olemassa stereotyyppisiä ja perinteisiä sukupuolirooleja, mutta yksittäisissä teoksissa on nähtävissä myös sukupuolirooleja haastavia hahmoja.

Avainsanat: sukupuoliroolit, sukupuoli, lastenkirjallisuus, varhaiskasvatus, toimijuus, valta

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Sukupuolen käsite	6
2.1	Sukupuoliroolit	6
2.2	Lastenkirjallisuus ja sukupuoli	7
2.3	Sukupuoli ja valta	7
3	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	9
4	Tutkimuksen toteutus	10
4.1	Tutkimusaineisto	10
4.2	Aineiston analyysi	11
4.3	Eettisyys ja luotettavuus	11
5	Tutkimuksen tulokset	13
5.1	Mestarietsivä Peppunen: Mestarietsivä rakastuu?! (Troll, 2022)	13
5.2	Käsikirja supersankarille. Osa 1, Käsikirja (E. Våhlund & A. Våhlund, 2019)	16
5.3	Yökoulu ja huurteinen hirviö (Noronen, 2025)	17
6	Pohdinta	21
	Lähteet	23

1 Johdanto

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella sukupuolirooleja lastenkirjojen hahmojen toimijuuden näkökulmasta. Tutkimus sijoittuu kasvatustieteelliseen viitekehykseen ja erityisesti varhaiskasvatuksen kontekstiin, jossa sukupuolitietoisuus on keskeinen osa tasa-arvoista pedagogiikkaa (Opetushallitus, 2022). Kandidaatintyö keskittyy siihen, millaisia sukupuolirooleja lastenkirjoissa esiintyy ja miten ne ilmenevät hahmojen toiminnassa. Lastenkirjallisuudella on merkittävä rooli lapsen kasvuun ja oppimiselle. Sen avulla voidaan tukea kielenkehitystä, mielikuvitusta ja oppimista (Škarić & Salhab, 2024, s. 48).

Richardsonin ja Ecclesin (2007) tutkimuksen mukaan lukeminen toimii tärkeänä identiteetin tukijana ja syventäjänä sen muodostumisen kypsyminenprosessissa, erityisesti sukupuoleen ja etnisyyteen liittyvän identiteetin minäkäsitysten osalta. Identiteetti tarkoittaa psykologiassa ihmisen yksilöllistä käsitystä itsestään. Sen perustana ovat ihmisen omat persoonalliset ominaisuudet, jotka voivat muuttua tai kehittyä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa (Terveyskirjasto, 2026).

Vaikka lastenkirjallisuutta ja lapsille lukemista on tutkittu paljon kielenkehityksen näkökulmasta, toistaiseksi on kiinnitetty vähemmän huomiota siihen, millaisia vaikutuksia lastenkirjallisuudessa ilmenevillä sukupuolirooleilla on lapsen käsityksiin itsestään (Peterson & Lach, 1990). Lapsen sukupuoli-identiteetti eli lapsen sisäinen kokemus omasta sukupuolestaan, alkaa kehittyä jo varsin varhain, noin 2–4-vuotiaana (SETA, 2019). Sukupuolta on lukemisen tutkimuksessa usein käsitelty taustamuuttujana, kun taas lukemisen kognitiiviset ja kielelliset vaikutukset ovat olleet tutkimuksen keskiössä. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että lapsille suunnatut laulut ja kirjat ovat sukupuolittuneita. (Leppänen, 2010; Peterson & Lach, 1990).

Lastenlauluissa puhutaan useimmiten aktiivisista pojista tai miehistä ja näin passiiviset sivuroolit jäävät tytöille ja naisille (Leppänen, 2010). Peterson ja Lach (1990) havaitsivat samankaltaisia tuloksia lastenkirjallisuudessa: 1) miehet olivat suuresti yliedustettuina verrattuna naisiin, 2) miehet kuvattiin useimmiten aktiivisina, positiivisina ja kompetentteina, 3) naiset kuvattiin useammin negatiivisina, passiivisina ja

kykenemättöminä. Sukupuoliroolit näyttäytyivät stereotyyppisinä, ja pojat toimivat teosten päähenkilöinä.

Euroopan tasa-arvoinstituutti (engl. European Institute For Gender Equality [EIGE], 2026) määrittelee sukupuoliroolit naisten ja miesten toimintaa ohjaaviksi normeiksi, joita tietyssä kulttuurissa pidetään laajasti sosiaalisesti hyväksyttävänä eri sukupuolille. Näitä voivat olla jo aikaisemmin mainitut miesten aktiivisuus ja naisten passiivisuus. Henkel ja Tomicic (2009) havaitsivat, että myös kirjan päähenkilön sukupuoli vaikuttaa siihen, miten kirja nähdään. Tytön ollessa kirjan pääosassa mielletään ne usein tyttöjen kirjoiksi, kun taas pääosassa on poika, kirjoja pidetään yleisemmin kaikille sopivina. Tällaiset käsitykset kohdeyleisöstä, voivat johtaa siihen, että tyttöjen kirjoiksi luokiteltuja teoksia ei lueta laajasti, jolloin tytön representaatio aktiivisena toimijana jää vähäisemmäksi. Tämän vuoksi onkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaisia kirjoja lapsille luetaan.

2 Sukupuolen käsite

Tässä luvussa määritellään tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä, joiden avulla analysoidaan aineistoa. Sukupuolta ja sukupuolirooleja voidaan tarkastella kulttuurisina ja sosiaalisina ilmiöinä, jotka rakentuvat ihmisten toiminnan, odotusten ja representaatioiden kautta (Butler, 1990). Tässä tutkimuksessa lastenkirjallisuudessa esiintyviä sukupuolia ja sukupuolirooleja tarkastellaan hahmon toimijuuden ja toiminnan näkökulmasta. Sukupuolen käsitteen määrittely ei ole täysin yksiselitteinen ja sen määrittelyä hankaloittaa käsitteen jatkuva muutos (Rossi, 2012).

Sukupuoli voidaan ymmärtää osana yksilön identiteettiä, jota yksilö ilmaisee tai jättää ilmaisematta. Perinteisesti sukupuolta tarkastellaan kaksijakoisena tyttö-poika-erittelynä, joka perustuu usein fyysisiin ominaisuuksiin. Nykykäsityksen mukaan sukupuoli voidaan kuitenkin nähdä moniulotteisena ja yksilöllisenä kokemuksena itsestä (SETA, 2019; Tieteen termipankki, 2026).

2.1 Sukupuoliroolit

Vilka (2010) toteaa, että sukupuolta ja seksuaalisuutta on jäsennettävä aina suhteessa kulttuuriin tai sosiaalisiin normeihin. Länsimaissa vallitsee kaksijakoinen sukupuolijärjestelmä, joka rakentaa käsityksiä miehestä, mieheydestä ja maskuliinisuudesta sekä naisesta, naiseudesta ja feminiinisydestä. Näihin stereotyyppisiin luokkiin liitetään oletuksia siitä, millaiset ilmeet, eleet, puhetapa ja kehonkieli ovat miehille ja naisille sopivia (Vilka, 2010).

Perinteisillä sukupuolirooleilla viitataan usein sukupuolittuneeseen työnjakoon, jossa naiset vastaavat kotitalouden ja lasten hoitamisesta, kun taas miehet hoitavat fyysisesti raskaat ja kodin ulkopuoliset työt (Best, 2004). Best (2004) toteaa sukupuoliroolien muuttuneen monissa kulttuureissa, kun miehet osallistuvat yhä enemmän kotitöihin. Tutkimusten mukaan päävastuu kotitaloudesta on kuitenkin edelleen naisilla myös silloin kun he osallistuvat työelämään.

Jos lasten ja nuorten ympäristö perustuu oletukseen siitä, että tietynlaiset sukupuoli- ja seksuaali-identiteetit ovat normaaleja ja hyväksyttäviä, heidän voi olla vaikea oppia kohtaamaan ihmisten moninaisuutta tasa-arvoisesti (Vilka, 2010). Sukupuoliroolien

kyseenalaistaminen ja purkaminen on olennaista, jotta lapsille voidaan antaa mahdollisuus rakentaa identiteettiään vapaana sukupuoliroolien asettamista rajoituksista.

2.2 Lastenkirjallisuus ja sukupuoli

Kirjat uusintavat sekä heijastavat aikamme normeja, aatteita, uskomuksia ja arvoja (Itäkaare & Pesonen, 2025). Lastenkirjoissa esitettyjen erojen kautta voidaan haastaa kulttuurisia normeja sekä tuottaa erilaisia näkökulmia. Hahmojen, juonten ja vuorovaikutussuhteiden kautta voidaan välittää lapselle käsityksiä siitä, millainen toiminta on eri sukupuolille kulttuurisesti hyväksyttävää. Varhaiskasvatuksessa on keskeistä tunnistaa ja tiedostaa kirjallisuuden ja kirjallisuuskasvatuksen rooli niin lasten ajatusmallien ja asenteiden kuin identiteettien kehittymisessä (Adam & Harper, 2023). Jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus saada kirjoista tukea itsetunnon ja identiteetin kehittymiseen.

Opettajan tehtävänä on tarjota lapsille kirjallisuutta, joka ei sisällä syrjivää sisältöä vaan tukee lasten yhdenvertaisuutta ja tarjoaa moninaisia malleja sukupuolesta ja toimijuudesta (Opetushallitus, 2024). Lastenkirjallisuuden hahmot tarjoavat lukijalle samaistumisen kohteita sekä malleja toimijuudesta. Nähdyn tulemisella ja osallisuuden kokemuksella voi olla henkilökohtainen merkitys yksittäiselle lapselle, sekä laajempi sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys sille, millaista yhteiskuntaa olemme rakentamassa (Ilmonen, 2024).

2.3 Sukupuoli ja valta

Valta on käsitteenä hyvin monipuolinen ja kiistanalainen, sillä vallan määrittelyyn vaikuttavat valtasuhteet muokkaavat jopa teoreettisia käsityksiämme vallasta (Kantola yms., 2010). Valtaan liittyy myös sukupuolittuneita käsityksiä, kuten ajatus miesten ylivallasta sekä oletukset naisten ja miesten erilaisista tavoista käyttää valtaa (Kantola yms., 2010). Iris Marion Young (1990) on kritisoinut yksinkertaista käsitystä, jossa valta on omistettava ja jaettava. Hänen mukaansa valta tulisi ymmärtää toiminnan kautta, eli valta on olemassa vain, kun sitä käytetään. Foucault (1980) on määritellyt vallan näkyvän siinä, kuka puhuu, toimii ja määrittelee normeja. Tässä tutkimuksessa vallan ajatellaan olevan kytköksissä hahmojen toimijuuteen. Toimijuus ei ole mahdollista, ellei

toimijalla ole valtaa ja voimaa vaikuttaa asioihin, tehdä valintoja ja päätöksiä sekä saada aikaan jotakin (Eteläpelto ym., 2011).

3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia sukupuolirooleja lastenkirjallisuudessa voidaan havaita, ja miten ne ilmenevät hahmojen toimivuudessa ja rooleissa.

Sukupuolirooleja tarkastellaan kuvailevasti ja tulkinnallisesti, keskittyen siihen, millaisia toistuvia tai vallitsevia piirteitä hahmojen toimivuuden esittämisessä ilmenee.

Kandidaatintyö ei pyri mittaamaan lasten todellisia kokemuksia, vaan tarkastelee, millaisia normeja kirjan hahmot toimivuudellaan välittävät.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia sukupuolirooleja esiintyy 5–6-vuotiaille suunnatuissa lastenkirjoissa?
2. Miten sukupuoliroolit ilmenevät hahmojen toimivuudessa?

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista sisällönanalyysia. Menetelmä sopii ilmiöiden, merkitysten ja representaatioiden tarkasteluun ja soveltuu lastenkirjallisuuden tarkasteluun. Sisällönanalyysia voidaan käyttää systemaattiseen ja jäsenneltyyn analyysiin silloin, kun tavoitteena on kuvailla tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä sekä yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Sisällönanalyysissä keskitytään siihen, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto kertoo (Kallinen & Kinnunen, 2021). Tuomin ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa ei pyritä määrälliseen tarkasteluun ja se perustuu tutkijoiden tekemiin tulkintoihin ja päätelmiin. Tutkimuksessa ei pyritä etsimään määriä, vaan tarkastelemaan rooleja, toimintaa sekä merkityksiä. Aineistoa tarkastellaan sukupuoliroolien näkökulmasta, ilman etukäteen asetettuja oletuksia. Teoreettista viitekehystä käytetään jäsentämään tehtyjä havaintoja. Tässä luvussa esitellään tutkimusaineisto sekä kuvataan tutkimuksen menetelmää.

4.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoksi on valikoitunut 3 lastenkirjaa. Kirjat on valittu Turun pääkirjaston tietojärjestelmästä saatujen lainaustilastojen perusteella, jotka ovat vuosilta 2024–2025. Aineistoon on sisällytetty lainatuimpien kirjasarjojen yksittäisiä teoksia, koska tavoitteena oli tarkastella tällä hetkellä eniten lainattuja lastenkirjoja. Kirjasarjojen kirjat on valittu sillä perusteella, mikä teoksista on uusin ja saatavilla kandidaatintyön tekemisen aikana. Kaikki teokset ovat fiktiivisiä lasten kuvakirjoja.

Taulukko 1. Aineisto

Teos	Tekijä	Julkaisuvuosi	Kustantaja
Mestarietsivä Peppunen: Mestarietsivä rakastuu?	Troll	2022	Nemo
Yökoulu ja huurteinen hirviö	Noronen, P.	2025	Tammi
Käsikirja supersankareille. Osa 1, Käsikirja	Våhlund, E. & Våhlund A.	2019	Kustantamo S&S

4.2 Aineiston analyysi

Kirjoista tarkastellaan tarinan kannalta keskeisiä hahmoja sekä heidän rooliaan teoksessa. Analyysi etenee vaiheittain ja se aloitetaan huolellisella tutkimusaineiston lukemisella. Lukiessa kiinnitetään erityisesti huomiota hahmojen toimintaan, puheeseen sekä rooliin ja ne kirjataan ylös muistiinpanoihin. Aineistoa luetaan useaan kertaan ymmärryksen varmistamiseksi.

Toimijuuden tarkastelun avulla pystytään määrittelemään ja liittämään hahmon toiminta sukupuoleen ja sukupuolirooleihin. Eteläpelto ja kollegat (2011) toteavat toimijuuden olevan itsessään abstrakti ja moniulotteinen käsite, joten siitä puhuttaessa on syytä aina määritellä, mitä sillä kulloinkin tarkoitetaan. Toimijuus on liittynyt kysymykseen siitä missä määrin yksilöt ohjaavat toimintaansa omilla valinnoillaan (Eteläpelto ym., 2011). Yleisesti ottaen käsitteellä pyritään painottamaan yksilöiden, yhteisöiden tai organisaatioiden kykyä ja mahdollisuutta tehdä omaa toimintaansa koskevia valintoja sen sijaan, että toimintaa ohjaisivat ulkoiset tai sisäistetyt rakenteet (Tieteentermipankki, n.d.) Tässä tutkimuksessa toimijuutta tarkastellaan tarinan etenemisen näkökulmasta eli keskitytään siihen, miten hahmojen puhe ja toiminta vievät tarinaa kohti ratkaisua.

Toimijuuden analysoimiseksi hahmojen toiminta on jaettu kolmeen luokkaan: aktiivinen, passiivinen sekä reaktiivinen toimijuus. Näiden tasojen tarkoituksena on auttaa ymmärtämään hahmojen toiminnan merkitys tarinan etenemiselle. Aktiivinen toimija ilmaisee aloitteitaan ja vie omalla toiminnallaan tarinaa eteenpäin. Passiivinen toimijuus kuvaa hahmoa, joka ei tee aloitteita tai vastaa muiden aloitteisiin, hahmo on muiden toimijuuden kohteena. Reaktiivinen toimija vastaa muiden hahmojen aloitteisiin, mutta ei tee itsenäisiä aloitteita.

4.3 Eettisyys ja luotettavuus

Analyysi on tulkinnallinen, eli perustuu tutkijan omiin tulkintoihin. Tulokset eivät ole objektiivisia faktoja. Tutkijan on kiinnitettävä huomiota siihen, että hänen omat arvonsa eivät tule tekstissä näkyviin. Tutkimuksen tasoa ja johtopäätösten pätevyyttä tulee arvioida koko tutkimusprosessin kuluessa (Jyväskylän yliopisto, n.d.).

Tutkimuksessa ei tutkita ihmisiä tai tarvita tutkimuslupia, joten eettisyys liittyy aineiston valintaan sekä hyvään tieteelliseen käytäntöön. Tämä tarkoittaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tärkeää on kertoa avoimesti tehdyistä ratkaisuista, perustella ne ja arvioida niiden merkitystä lopputulokseen (Kallinen & Kinnunen, 2021). Tämä tarkoittaa, että aineistoa ei tulkita irrallaan kontekstista.

Koska tutkimuksessa käytetään muiden tuottamia teoksia, on otettava huomioon tekijänoikeudet. Tekijänoikeuslaissa (404/1961) määritellään: nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin, kun hyvä tapa vaatii.

Tutkimuksen tekemisessä on käytetty tekoälyavusteista kirjoitustyökalua (ChatGPT) tekstin jäsentelyn ja kielen muotoilun tukena. Tekoäly ei ole tuottanut itsenäistä tutkimustekstiä tai tutkimuksellisia sisältöjä, vaan sen käyttö on rajoittunut kirjoittajan omien tekstien muokkaamisen ja selkeyttämisen tukemiseen.

5 Tutkimuksen tulokset

5.1 Mestarietsivä Peppunen: Mestarietsivä rakastuu?! (Troll, 2022)

Teoksessa Mestarietsivä Peppunen: Mestarietsivä rakastuu?! (Troll, 2022) päähahmona toimii Mestarietsivä Peppunen, joka ratkaisee tapauksia etsivänä. Kirjassa on kaksi erillistä tarinaa. Etsivän apurina toimii Brown-niminen hahmo, joka kulkee etsivän mukana. Mestarietsivä Peppusen sukupuoli ei selkeästi ilmaista teoksessa, vaan hahmo esitetään visuaalisesti sukupuoleltaan määrittelemättömänä. Hahmolla on lyhyet hiukset ja neutraali vaatetus, mutta sukupuolta ei tuoda esiin esimerkiksi puheessa tai nimessä. Teoksessa esiintyy myös hahmoja, joita voidaan tulkita ulkonäkönsä ja nimensä myötä feminiinisiksi. Näillä hahmoilla esiintyy esimerkiksi pitkiä hiuksia ja pitkiä silmäripsiä. Nämä havainnot ovat mukana, koska ne kuvaavat niitä visuaalisia keinoja, joilla teoksessa rakennetaan hahmojen toimijuutta ja mahdollisia sukupuolittuneita tulkintoja siitä.

Ensimmäisessä tarinassa tärkeässä roolissa on Bella Vadelma. Bellankaan sukupuoli ei kirjassa selkeästi ilmaista, mutta feminiininen vaatetus, piirteet ja nimi voidaan tulkita olevan naiselle ominaisia. Bella saa tarinan aikana Mestarietsivän etsimään hänen päivänvarjoaan, tarkistamaan kuka häntä seuraa sekä hakemaan kultabataatteja torilta hänen puolestaan. Hän toimii siis aktiivisena toimijana, joka saa muut toimimaan halujensa mukaisesti. Peppusen rooli tarinan alussa rakentuu siten reaktiiviseksi: hän ei itse käynnistä toimintaa, vaan vastaa Bellan pyyntöihin. Bella voidaan tulkita aluksi avuttomalta ja kömpelöltä vaikuttavaksi. Tarinan voidaan tulkita muistuttavan stereotyyppistä tilannetta, jossa mieshahmo toimii auttajana ja naishahmo avuntarvitsijana, vaikka Bella Vadelma ohjaakin etsivän toimintaa.

”Oi, minua heikottaa...Sain varmaan liikaa aurinkoa. Olen herkkä auringolle. Huomasin ostoksilla käytyäni unohtaneeni päivänvarjoni jonnekin- voisitteko käydä etsimässä sen?” (Bella Vadelma)

Bellan hahmo ei kuitenkaan jää ainoastaan avun tarvitsijan rooliin. Kirjan edetessä paljastuu, että aloitteet Peppuselle ovat vain osa Bellan salaista juonta, jonka avulla hän pääsee toteuttamaan todellista identiteettiään varkaana. Bellan heikkous on näennäistä ja toimii osana suunnitelmaa.

”Valitsen tavoitteeni akatemian tiedusteluosaston keräämistä tiedoista, otan roolin, jonka avulla lähestyn kohdetta, kiedon heidät pauloihini epäilyksiä herättämättä ja vien aarteen.” (Bella Vadelma)

Sitaatti osoittaa, että Bella ei ole yksiselitteisesti avuton vaan toimii systemaattisesti ja suunnitelmallisesti kohti tavoitteitaan. Tarinan voidaan tulkita purkavan alussa esiintyviä sukupuolirooleja ja kääntävän toimijuuden naishahmolle. Vaikka Bellan toiminta antaa vaikutelman siitä, että hän kontrolloi tilannetta, paljastuu juonen edetessä, että Peppunen on epäillyt Bellaa. Mestarietsivä on epäilyksiensä vuoksi teettänyt imitaation arvoesineestä ja onnistuu lopulta paljastamaan Bellan suunnitelman. Etsivä on siis kontrolloinut tietoa piilotetusti.

”Hankin sen päästäkseni selville Bella Vadelman todellisista tarkoituseristä.” (Mestarietsivä Peppunen)

Hahmojen välinen toimijuus vaihtelee tarinan aikana ja luo jännitettä näennäisen ja todellisen vallan välille. Vaikka Bella ohjaa tapahtumia näennäisesti avuttoman roolin kautta, Peppunen kontrolloi tilannetta tiedollisesti epäilyjensä ja lopullisen paljastuksen avulla. Tarina päättyy tiedollisen vallan palautumiseen Peppuselle, joka osoittautuu olleen tietoinen Bellan tarkoituseristä jo ensimmäisissä tapaamisissa.

Teoksen toisessa tarinassa: vaaleanpunainen uhkauskirje, Mestarietsivä Peppusen lisäksi tarinan kannalta tärkeitä hahmoja ovat apuri Brown, Herra Kissilä sekä hänen tyttärensä Tiuku sekä Pekko Pallo-Siirola. Herra Kissilän ja Tiukun sukupuolet ilmaistaan kirjassa selkeästi nimityksillä ”herra” ja ”tytär”. Pekko Pallo-Siirola esitetään ulkoisesti vanhemmalta näyttävänä hahmona, jolla on silmälasit sekä lyhyet ja harvat hiukset. Hahmolla ei ole feminiinisiksi tulkittavia visuaalisia piirteitä, mutta sukupuolta ei ilmaista teoksessa selkeästi sanavalinnoilla.

Tarina alkaa Tiukun aloitteesta, kun hän löytää maasta kirjeen, joka on osoitettu. Tiuku osoittaa olevansa aktiivinen toimija, joka haluaa selvittää uhkauskirjeen lähettäjän.

”Mut jos se hyökkää, niin täältä pesee”, Tiuku sanoo naksutellen rystysiään.
 ”Pakotan sen selkää seinää vasten ja kysyn, mikä sitä oikein nyppii.”

Tiukun isä Herra Kissilä kuitenkin rajaa Tiukun toimijuutta ja siirtää vastuun kirjeen lähettäjän selvittämisestä Mestarietsivälle. Tämän voidaan tulkita johtuvan Peppusen ammattista mestarietsivänä, joka oikeuttaa häntä johtamaan tutkimusta.

Mestarietsivä Peppunen tarjoaa kaikille hahmoille mahdollisuuksia osallistua arvoituksen tutkimiseen. Toimijuutta tarjotaan kuitenkin rajatusti, sillä hän antaa selkeän vihjeen, jonka avulla muut voivat hänelle avuksi. Hän antaa käsityksen tietävänsä kaikki vastaukset ennen muita. Apuri Brown ja Tiuku antavat ensimmäiseen vihjeeseen väärän vastauksen, mutta Herra Kissilä selvittää sen ja kuljettaa tarinaa eteenpäin nimeämällä mahdollisia epäiltyjä. Tiuku tunnistaa mahdollisen epäillyn, mutta Brown ja Peppunen alkavat epäillä Tiukun päättelyä. Etsitty henkilö on oikea, mutta ei kuitenkaan kirjeen kirjoittaja. Brownin ja Tiukun yhteistä väärää tulkintaa ei tuoda teoksessa esiin, mutta Tiukun tehdessä oikea havainto hän kohtaa muilta hahmoilta epäilyjä. Tiukun virheitä korostetaan, kun niitä verrataan muiden hahmojen samankaltaisiin virheisiin.

Pekko Pallo-Siirola ratkaisee seuraavan vihjeen, jonka avulla Tiuku pystyy jäljittämään uusimman epäillyn, joka paljastuu toistamiseen vääräksi henkilöksi. Tiuku toimii aktiivisesti ja omasta aloitteesta tarinan ajan, mutta hänen päätelmänsä osoittautuvat toistuvasti virheellisiksi. Lopulta Pekko osoittautuukin kirjeen oikeaksi kirjoittajaksi. Tiuku aloittaa Pekon kuulustelun, mutta tämä pääsee kuitenkin karkuun ja Peppunen pysäyttää hänet. Peppunen selittää tapahtumien kulun ja kirjeen oikean tarkoituksiperän.

”Tätä epäilinkin. Ketsuppitahran alta paljastuu kirjaimia. Tässä ei luekaan uhkauskirje vaan uhkarohkea kirje. Kyseessä olikin siis rakkauskirje. Se kertoo Pekon tunteista Tiukua kohtaan.” (Mestarietsivä Peppunen)

Sitaatti osoittaa Peppusen epäilleen kirjeen tarkoituksiperää heti alusta lähtien piilotetusti. Lopussa etsivä palauttaa tilanteen hallintaan ja esittää oman tulkintansa tapahtumista, mikä voidaan tulkita perinteistä sukupuoliroolia muistuttavana asetelmana.

Molemmissa teoksen tarinoissa Mestarietsivä kontrolloi tietoa ja toimii tapahtumien lopullisena tulkitsijana. Muut hahmot osallistuvat aktiivisesti toimintaan ja päättelyyn. Toimijuus on jaettua, mutta vallan voidaan tulkita pysyvän pääosin Peppusella, jonka toiminta ja rooli tarinassa antaa vihjeitä perinteisiin sukupuolirooleihin liittyvistä piirteistä.

5.2 Käsikirja supersankarille. Osa 1, Käsikirja (E. Våhlund & A. Våhlund, 2019)

Teoksen päähenkilönä toimii Alisa, joka on toimijuuden näkökulmasta kirjan keskeisin. Alisa asuu mummonsa kanssa yhdessä, Alisan äidin ollessa ulkomailla työmatkalla. Mummo toimii Alisan tukihahmona, joka kannustaa häntä toimimaan.

Sivuhahmoina kirjassa on kolmen pojan kiusaajaryhmä, joka jahtaa ja nimittelee Alisaa kotimatkoilla. Pojat toimivat yhtenäisenä joukkona, jonka toimijuus jää yksipuoliseksi ja toimii Alisan kehitystä tukevana. Alisa reagoi poikien kiusaamiseen juoksemalla heitä karkuun.

”Oi oi, etkö vieläkään osaa lentää?” ”Niin noilla liehukorvilla voisit liidellä lipettiin”, säesti Niklas!

Sitaatti havainnollistaa ryhmän sanallista kiusaamista ja sitä, miten Alisan toimijuus rakentuu reaktiiviseen toimintaan teoksen alussa. Yhdellä kerralla, juostessaan poikia karkuun hän löytää kirjastosta teoksen Käsikirja supersankareille sen hehkuessa muiden kirjojen joukossa ja hän lainaa sen. Alisa aloittaa supersankaritaitojen harjoittelemisen salaten ne mummoltaan ja kiusaajiltaan. Kirja toimii Alisan toimijuuden ulkoisena vahvistajana. Vaikka toimijuus on osittain kirjan vaikutusta, Alisa tekee itsenäisesti päätöksen alkaa harjoittelemaan supersankaritaitoja. Alisan harjoittelu on hyvin järjestelmällistä ja toiminta tavoitteellista ja sen päämääränä on kyetä puolustamaan itseään kiusaajia vastaan.

”Alisan lentotaito oli edelleen hakuksessa, eivätkä hamsterit ymmärtäneet hänen höpötystään. Mutta illalla nukkumaan mennessä hän jo sai onnitella itseään ensimmäisestä supertaidostaan.”

Järjestelmällisellä harjoittelulla Alisa oppii ensimmäisen supersankaritaitonsa ja on valmis kohtaamaan kiusaajat uudestaan. Kiusaajien voitto lannistaa Alisaa ja hän kokee kirjan johtaneen häntä harhaan. Tyttö saa harjoitteluunsa kuitenkin lisää intoa mummin antamasta lahjasta ja yön aikana hän oppii lentämään.

Mummon rooli tarinassa näyttäytyy hiljaisena tukijana, vaikka hän ei ole tietoinen Alisa harjoittelusta, hän yrittää auttaa tätä viihtymään paremmin. Lahjana saatu yöasu

innoittaa Alisaa muokkaamaan sen sankariasuksi ja se päällään hän siirtyy toimimaan sankarin tavoin kuullessaan avunhuudon.

“Alisan sisimmästä kohosi ääni, joka sanoi: nyt riitti! Aina oli kiusattu, aina oli täytynyt pelätä. Tässä kohtaa mitta tuli täyteen. Hänen sisunsa kuohahti. Hän niille muussit näyttäisi!”

Ylempi katkelma kuvaa hyvin Alisan päättäväisyyttä ja hänen toimijuuttaan eteenpäin vievää voimaa, joka perustuu siihen, että ketään ei pitäisi kiusata. Alisa onnistuu löytämään ja päihittämään rosvot ja palauttaa varastetut tavarat takaisin vanhalle herralle. Teoksessa hän osoittaa olevansa sitkeä ja kehityskykyinen toimija, joka kasvaa tarinan edetessä.

“Kunpa Roope, Niklas ja Max olisivat nähneet hänet nyt. He eivät olisi uskoneet silmiään. Ja hetki sitten hän oli yksin kellistänyt kaksi raavasta ammattirosvoa. Sama tyttö, jonka pahispojat tänään olivat rökittäneet, liiteli kattojen yllä kuin olisi syntynyt supersankariksi.”

Sitaatti tiivistää Alisan kehityskaaren reaktiivisesta toimijasta aktiiviseksi supersankariksi, joka pystyy puolustamaan myös muita. Alisan toimijuutta ei ole rajoitettu, vaan hän rakentaa sitä kirjan avulla. Mieshahmot näyttäytyvät teoksessa pääosin sivurooleissa, jotka tukevat Alisan kasvua. Supersankarin toiminta rikkoo stereotyyppisiä sukupuolirooleja, ollessaan aktiivinen, määrätietoinen ja pelastajan roolissa.

5.3 Yökoulu ja huurteinen hirviö (Noronen, 2025)

Teoksessa Yökoulu ja huurteinen hirviö seikkailee useita hahmoja, joista keskitytään tarinan etenemisen kannalta keskeisimpiin. Teoksessa esiintyy kaksi hahmoa, Martta Vampyyri ja Elsa Nuotio, jotka voidaan tulkita feminiinisiksi ulkomuotonsa ja nimensä perusteella. Maskuliinisiksi tulkittavia piirteitä omaavia hahmoja ovat Paavo Zombinen ja tarinan vihollinen Jorma Keränen. Lisäksi teoksessa esiintyy naisopettaja sekä Mönkky Mönkijä, jonka sukupuoli jää avoimeksi. Mönkky on väritykseltään sininen, mutta sukupuolta ei voida määrittää pelkän ulkoasun perusteella.

Tarina alkaa Elsan saapumisella luokkaan, tällöin opettaja ottaa aktiivisen toimijan roolin, yrittäessään etsiä Elsalle ja hänen kyvyilleen sopivaa istumapaikkaa luokasta. Tarinan alussa opettajan auktoriteetti näyttäytyy selkeänä ja hän ohjaa toimintaa

eteenpäin omilla aloitteillaan. Elsa herättää muissa luokan hirviöissä kiinnostusta palavan kosketuksensa ansiosta ja toimii reaktiivisesti vastaten muiden hahmojen pyyntöihin.

“Välitunnilla kaikki kerääntyivät Elsa Nuotion ympärille. ”Tulivoima! Siistiä”, Lauri Luuranko ihaili. ”Voisitko säikäyttää tuon pois?” Kalle Kummituksinen kysyi Elsalta ja osoitti hämähäkkikeinua.”

Huomioitavaa on, että kaikki pyyntöjen esittäjät ovat mieshahmoja, jotka ihastelevat Elsan erityistä tulivoimaa. Kun Martta esittää pyynnön hän kokee kuitenkin harmistusta Elsan saamasta huomiosta.

“Marttaa harmitti. Hän tarjosi karkit, mutta kaikki olivat vain innoissaan Elsasta”

Elsa toimii reaktiivisesti paistaessaan Martan pyynnöstä vaahtokarkkeja eikä tiedosta Martassa herättämiään kateuden tunteita. Nuotiolla Martta altistuu auringonvalolle, jota vampyyrina hän ei kestä ja hänet lähetetään Lappiin hoitoon. Tässä vaiheessa Martan toimijuus heikkenee ja hän siirtyy aktiivisesta toimijasta enemmän pelastettavan rooliin.

Myöhemmin Vampyyri esittelee luokalleen Lapin maisemia etäyhteyden kautta, mutta joutuu revontulien valon myötä vaaraan. Martta muuttuu poroksi ja hänet siepataan. Opettaja käynnistää pelastusoperaation oppilaiden kanssa.

“Meidän pitää mennä auttamaan Marttaa! Nyt heti! Elsa, sinä et voi tulla mukaan, koska me menemme junalla”, selitti opettaja kiihtyneenä.”

Elsa on tarinan keskiössä tähän asti, mutta hänet jätetään ulkopuolelle pelastusoperaatiosta saman kyvyn takia, josta häntä oli aiemmin ihailtu. Pelastusasema sisältää viitteitä perinteisestä sukupuoliroolituksesta, jossa vangittu tarvitsee apua, loukkaantuu ja hänet kuvataan muiden avusta riippuvaisena. Martta onnistuu kuitenkin soittamaan Paavolle, joka osoittaa Martalla säilyttävän osan aktiivista toimijuutta. Jorma kuitenkin huomaa Martan puhelun ja estää sen. Jorman hahmon toimijuus on aktiivista, mutta perustuu selkeästi hänen rooliinsa tarinan päävihollisena. Paavo jakaa puhelun tiedot ja itse tekemänsä salapoliisityön tulokset.

“Paavo kertoi yöjunassa puhelusta opettaja Kammoselle, joka kauhistui. ”
Ravintola Nukkuva poro Oy. Omistaja Jorma Keränen. Opettaja tuolla Martta
varmaan on”, Paavo osoitti puhelimensa näytöltä.”

Tiedon saaminen ja sen jakaminen opettajalle siirtää aktiivista toimijuutta selvästi Paavolle. Paavo saa pelastusoperaatiosta täyden vastuun, opettajan jättäytyessä eri paikkaan odottelemaan. Teoksen alussa mainittu Mönkky ajaa heidät Paavon valitsemaan paikkaan. Mönkky toimii tarinassa lähinnä kuljetusvälineenä, joka osaa puhua ja reagoida muiden tarpeisiin ja ehdotuksiin. Päästyään perille yksi sivuhahmoista kertoo mistä Martan voisi löytää. Toinen sivuhahmoista lähetetään kokonsa takia tiedustelemaan Martan olinpaikkaa ja Martan kerrotaan olevan peloissaan.

“Mitä Martta sanoi” Paavo kysyi. ”Pelkää kovasti, että joutuu Pannulle”

Martan rooli toimijana kaventuu tässä vaiheessa lähinnä pelastettavan asemaan. Ratkaisun tilanteeseen keksii Elsa, joka jakaa muille suunnitelmansa etäyhteyden kautta. Elsan toiminta murtaa perinteistä sukupuoliroolia, jossa miehet kuvataan usein tilanteiden ratkaisijoina. Elsan tieto Martan tilanteesta on tullut kuitenkin sivuhahmona toimineelta mieshahmolta, mikä osoittaa, että tiedon alkuperä ja sen hyödyntäminen ovat peräisin eri hahmoilta.

Oppilaat aloittavat pelastusoperaation reaktiona Elsan suunnitelmaan. Martta kaipaa suunnitelman loppupuolella lisää apua ja pyytää sitä Paavolta, vahvistaen samalla Paavon asemaa. Opettaja palauttaa ottaa jälleen aktiivisemmän roolin huijaamalla tarinan vihollisen väärään suuntaan ja antaen oppilaille mahdollisuuden pelastaa Martan. Elsalla on kuitenkin valmis ratkaisu tilanteeseen ja hän pelastaa Martan. Lopullinen toimijuus ja ratkaisu palautuvat näin naispuoliselle hahmolle, joka rikkoo perinteistä roolia, jossa mies pelastaa naisen.

Tässä teoksessa sukupuoliroolit rakentuvat osittain perinteisiksi ja osittain perinteisiä malleja rikkoviksi. Sukupuoliroolit jakautuvat tiedollisen ja toiminnallisen vallan kautta. Tarinassa on nähtävissä pelastava mies, pelastettava tyttö, ratkaisukeskeinen pelastava tyttö sekä passiivinen kuljettaja hahmo. Nämä roolit ilmenevät hahmojen toiminnassa, heidän suhteessaan tietoon sekä siinä kenelle auktoriteetti lopulta rakentuu. Kokonaisuutena teoksessa nähdään sekä perinteisten sukupuoliroolien, että

uusien roolien jakamista. Maskuliininen hahmo, Paavo, säilyttää auktoriteettinsa, mutta ratkaisu ja aktiivinen pelastus rakentuvat Elsan toiminnan kautta.

6 Pohdinta

Tämä tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella lastenkirjallisuudessa esiintyviä sukupuolirooleja hahmojen toimijuuden kautta. Tulosten perusteella lastenkirjallisuudessa voidaan havaita eroja siinä, miten eri sukupuolta edustavat hahmot toimivat tarinan etenemisen kannalta keskeisinä toimijoina. Kahdessa tarkastellussa teoksessa sukupuoliroolit näyttäytyivät osin perinteisinä, kun maskuliinisesti kuvattu hahmo toimi aktiivisena tilanteen ratkaisijana. Tämä tukee Leppäsen (2010) havaintoa siitä, että lastenkirjallisuudessa passiiviset sivuroolit jäävät naishahmoille. Vaikka teoksissa esiintyi naisten toimijuutta, tilanne palautui miehen ratkaistavaksi tai selitettäväksi tarinan lopussa.

Selkeän poikkeuksen muodostaa Käsikirja supersankarille. Osa 1. Käsikirja (E. Våhlund & A. Våhlund, 2019), jossa naispäähenkilön toimijuus rakentuu itsenäiseksi ja tavoitteelliseksi. Teoksen hahmo ei ole riippuvainen mieshahmojen toiminnasta, vaan tekee itse päätöksiä ja ratkaisee tilanteita. Tämä haastaa perinteisiä sukupuolirooleja ja toimijuuden jakoa lastenkirjallisuudessa. Tulosten perusteella lastenkirjallisuudessa voidaan havaita varovaista muutosta kohti sukupuolineutraalimpia ja monipuolisempia tarinoita. Perinteiset sukupuoliroolit eivät ole kadonneet ja ovat edelleen läsnä erityisesti tarinoiden ratkaisevissa käännekohtissa. Tämän perusteella muutos on toistaiseksi enemmän yksittäisissä teoksissa kuin koko kirjallisuuden kentällä.

Peterson ja Lach (1990) ovat havainneet, että miehet ovat kirjoissa yliedustettuina ja usein päähenkilöinä. Tämä havainto saa tukea myös tässä aineistossa, erityisesti Troll (2022) teoksessa, jossa naishahmojen määrä oli hyvin vähäinen (kaksi hahmoa). Våhlundin (2019) teoksessa hahmojen jakautuminen oli tasaisempaa, mutta mieshahmot olivat joko rikollisen, kiusaajan tai avuntarvitsijan rooleissa. Mieshahmot toimivat tässäkin teoksessa itsenäisesti ja olivat esillä juonen kannalta keskeisissä rooleissa. Norosen (2025) teoksessa hahmojen määrällinen jakaantuminen on melko tasaista naisten ja miesten välillä. Toimijuuden puolesta mieshahmot ovat edelleen keskeisimmässä asemassa. Toimijuuden tarkastelu osoitti, että valta tarinan kulkuun keskittyi usein mieshahmoille. Tämä tukee Foucault'n (1980) näkemystä siitä, että valta näkyy erityisesti siinä, kuka saa toimia, puhua ja määritellä tilanteita. Tulokset viittaavat

siihen, että toimijuus ja valta rakentuvat aineistossa sukupuolittuneesti, mikä näkyy erityisesti siinä, kenelle annetaan mahdollisuus ratkaista tilanteita ja ohjata tarinan kulkua.

Tuloksia voidaan tarkastella myös Butlerin (1990) näkökulmasta, jonka mukaan sukupuoli rakentuu kulttuurisesti toistuvien representaatioiden kautta.

Lastenkirjallisuuden hahmojen toiminta voi näin vahvistaa käsityksiä siitä, millaista käyttäytymistä eri sukupuolilta odotetaan. Tämä korostaa tarvetta kiinnittää huomiota siihen, millaisia teoksia lapsille luetaan. Koska kirjallisuus osallistuu identiteetin rakentumiseen, erityisesti lapsuudessa, sukupuoliroolien monipuolisella esittämisellä voi olla merkitystä sille, millaisia mahdollisuuksia lapset näkevät itselleen mahdollisina (Richardson & Eccles, 2007). Erityisesti aktiivisten ja itsenäisten naishahmojen esittäminen voidaan nähdä merkityksellisenä.

Tulokset korostavat varhaiskasvatuksen sukupuolitietoisien pedagogiikan merkitystä. Mikäli lasten kohtaama kirjallisuus toistaa yksipuolisia sukupuolirooleja, voivat nämä representaatiot vaikuttaa lasten käsityksiin omista mahdollisuuksistaan ja toimijuudestaan. Opettajan kirjavalinnoilla voidaan joko vahvistaa tai haastaa lasten käsityksiä omista mahdollisuuksistaan (Adam & Harper, 2023).

Tutkimuksen rajoitteena voidaan pitää aineiston pientä kokoa, jonka vuoksi tulosten yleistettävyyks voi olla haastavaa. Lisäksi analyysi perustuu tutkijan tulkintaan, johon ovat voineet vaikuttaa tutkijan omat näkemykset ja arvot.

Tulosten perusteella lastenkirjoissa esiintyvät sukupuoliroolit eivät ole johdonmukaisia, vaan ne vaihtelevat teoskohtaisesti. Erityisesti toimijuuden jakautuminen hahmojen välillä näyttäytyi sukupuolittuneena, vaikka aineistossa oli havaittavissa myös muutosta perinteisiin rooleihin. Kaiken kaikkiaan tutkimus osoittaa, että lastenkirjallisuuden sukupuolittuneet roolit ovat edelleen säilyneet, mutta samalla muutoksessa. Jatkossa aihetta olisi hyödyllistä tarkastella laajemman aineiston avulla, mielenkiintoista olisi myös selvittää, mitä ajatuksia samat kirjat herättävät esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajissa.

Lähteet

- Adam, H., & Harper, L. J. (2023). *Gender equity in early childhood picture books: A cross-cultural study of frequently read picture books in early childhood classrooms in Australia and the United States*. *Australian Educational Researcher*, 50(2), 453–479.
- Best, D. L. (2004). Gender stereotypes. Teoksessa C. R. Ember & M. Ember (toim.), *Encyclopedia of sex and gender: Men and women in the world's cultures: Topics and cultures A–K* (Vol. 1, s. 11–23). Springer. <https://link-gale-com.ezproxy.utu.fi:2443/apps/doc/CX2896200005/GVRL?u=turkecco&sid=book-mark-GVRL&xid=dd609420>
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge. https://selforganizedseminar.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/07/butler-gender_trouble.pdf
- Eteläpelto, A., Heiskanen, T & Collin, K. (2011). Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa A. Eteläpelto, T. Heiskanen & K. Collin (toim.), *Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa* (s. 11–32). Kansanvalistusseura & Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.
- European Institute for Gender Equality. (2026) *Gender stereotypes*. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1114?language_content_entity=fi
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. Pantheon Books.
- Henkel, K. & Tomicic, M. (2009) *Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2*. Om genusfällor och genuskrux i vardagen. Printon.
- Ilmonen, K. (2024). Intersektionaalinen lukeminen. Teoksessa A. Mäkikalli, E. Heikkonen, K. Ilmonen, & P. Koponen (toim.), *Miten luemme? Kirjallisuuden kouluopetuksen mahdollisuuksia* (s. 129–152). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Itäkaare, S. & Pesonen, J. (2025). [Koira, jonka nimi on Kissa ja vaari, joka onkin mummo. Lastenkirjallisuuden queer-luenta sukupuolen moninaisuuden kehittäjänä]. *Journal of Early Childhood Education Research*, 14(3), 138–161. <https://journal.fi/jecer>
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). Etnografia. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. [Viitattu pp.kk.vvv.]
- Kantola, J. (2010). Sukupuoli ja valta. Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi, & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen*.
- Jyväskylän yliopisto (n.d.). Tutkimustulosten luotettavuus ja pätevyys. <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen#tutkimustulosten-luotettavuus-ja-patevyys>

- Noronen, P. (2025). *Yökoulu ja huurteinen hirviö*. Tammi.
- Opetushallitus. (2024). *Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma*.
<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/toiminnallinen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma>
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Opetushallitus.
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Peterson, S. B. & Lach, M. A. (1990). Gender stereotypes in children's books: Their prevalence and influence on cognitive and affective development. *Gender and Education*, 2(2), 177-185.
- Richardson, P. W., & Eccles, J. S. (2007). Rewards of reading: Toward the development of possible selves and identities. *International Journal of Educational Research*, 46(6), 341–356. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2007.06.002>
- SETA ry. (2019). Opas varhaiskasvattajille.
https://www.dropbox.com/scl/fi/z7997b1wwwgarsey4f4os/Opas_varhaiskasvattajille2019.pdf?rlkey=1fzxp72o7pqbgphczpjinobb9q&e=1&dl=0+%5BVitattu+27.1.2020
- Tieteen termipankki (2026) *Kasvatustieteet: toimijuus*.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:toimijuus>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Tekijänoikeuslaki. (1961). 404/1961.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>
- Terveyskirjasto (n.d.) Sukupuoli-identiteetti.
<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01304>
- Troll. (2022). *Mestarietsivä Peppunen: Mestarietsivä rakastuu?* Nemo.
- Vilkka, H. (2010). *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. PS-kustannus.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1533-7>
- Våhlund, E., & Våhlund, A. (2019). *Käsikirja supersankareille. Osa 1, Käsikirja*. Kustantamo S&S.
- Young, I. M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton University Press.